

Dit land is Bloedland

Dawid Kruiper was lichtjes beschonken op de dag dat we elkaar voor het eerst ontmoetten. Hij zat met zijn benen onder zich gevouwen in het zand, zijn lichaam gehuld in een overmaatse jas die rond hem uitgespreid lag. Korte ademhapjes schokten zijn tere lijf en lieten de jas kreukelen als een oude papierzak. Aan zijn voeten droeg hij een paar teenslippers van een kindermaat, goed om in een stedelijke badkamer rond te sloffen. Ze zagen er wat absurd uit in deze ruwe omgeving en bij een man met zo'n gebeiteld gezicht.

Het was een aangezicht waar tijdens zijn leven erg veel vraag naar was. Een Bosjesman uit de boekjes: lichtgetinte huid met diepe huidplooien en rimpels, hoge jukbeenderen en volle lippen. Zijn ogen stonden mat en waterig na 76 jaren van verschroeiende zon, zand en rook, en zijn mond was nagenoeg tandeloos. Maar hij kende de marktwaarde van zijn gezicht en droeg het met een mengeling van trots en nonchalance. Die dag, zoals steeds, vond je Dawid zoals hij was: een vermoeide oude man getergd door pijn, veroorzaakt door verwondingen, artritis en een leven vol traumatische ervaringen. Maar ook een wijze en sluwe man, gewapend met een flinke portie humor, doordrongen van zelfspot.

Hij verwelkomde mij en mijn vertaler met een verwrongen glimlach.

'Kijk, mama,' zei hij, wijzend naar zijn omgeving, met tussen zijn kromme vingers een in krantenpapier gerolde sigaret van goed-

kope tabak geklemd, ‘dit is alles in de wereld wat ik bezit: mijn kleine grashut, mijn hond en mijn haan. Die laatste slaapt op de dakspanten en schijt tijdens de nacht op mijn hoofd.’

Ik lachte. We wisten beiden dat het niet helemaal waar was, maar het was een geniaal spel dat we de komende maanden vaak zouden spelen, wanneer Dawid mijn lichtgelovigheid en mijn gevoel voor het absurde wilde testen. Hoe arm Dawid ook mocht zijn, hij had wel meer op zijn naam staan dan een hutje, een hond en een trefzeker schijtende haan. Om te beginnen, het landgoed waarop hij leefde is een van de zes gronden die aan hem en zijn gemeenschap werden overgedragen tijdens de landteruggave. Die moest de gedwongen uitzetting tijdens de apartheidsjaren compenseren uit de grond die toebehoorde aan hun voorvaderen – het gebied dat nu het Kgalagadi Transfrontier Park heet, 70 kilometer ten noorden van zijn grashut. Het was ook niet zo dat Dawid nooit geld had, maar het glipte door zijn vingers zoals het zand waarop hij zat. Trouwens, geld heeft hoegenaamd weinig waarde voor wie verlangt naar wat men er niet mee kan kopen: regen, wild voedsel en vrijheid. En familie natuurlijk. Dawid had heel wat familie, zowel naaste als verre, die trouw aan de Bosjesmannentraditie alles met elkaar deelde. Het geld, door de ene vandaag verdiend, wordt morgen door de hele familie verteerd. Dawids overjas, wellicht geschonken door een goedbedoelende buitenlander, zou vannacht ongetwijfeld als kinderdeken dienstdoen en de volgende dag rond iemand anders zijn schouders hangen, als die het kouder had dan hij.

Dawid was het gewoon dat vreemdelingen hem kwamen bezoeken, maar de nooit aflatende stroom van academici, filmmakers, weldoeners, doemdenkers en officieuze regeringsafgevaardigden hadden hem achterdochtig gemaakt ten aanzien van buitenstaanders. Velen hadden hem bedrogen of in de steek gelaten, en meestal liet hij het maar betijen. Tegen de tijd dat we elkaar ontmoetten, was geld het enige dat hem van dat soort mensen interesseerde. Wanneer de camera draaide, trad hij op tegen betaling. Als onderzoekers wat wilden weten, was hij steeds bereid om mee te werken, maar altijd tegen betaling. ‘Praten is werk,’ zei Dawid vaak, ‘praten

is ons beroep. Zij komen hier voor informatie en verhalen. Ik weet niet wat ze schrijven, maar ik weet wel dat ik de meesten van hen nooit terugzie. En als ik ze niet aardig vind, zuig ik maar iets uit mijn duim', grapte hij in zijn kleurrijke, ouderwetse Afrikaans.

Aanvankelijk vond ik het niet zo erg dat Dawid mij wat op de mouw spelde, omdat ik voor mijn missie zijn zegen wilde en niet meteen zijn medewerking. Ik ben gepassioneerd door volksmigraties en ontdekkingsreizen gedurende de geschiedenis van zuidelijk Afrika. In 2005 stapte ik langs de 2000 kilometer lange route van een van die reizigers, een voorvader van mij, Sir Richard George Glyn. Het uitstippelen van die route, van de oceaan naar het Afrikaanse binnenland, was voor mij een opwindend onderzoek. Het was fascinerend om de landschappen, levenswijze en samenleving die hij in zijn dagboek beschreef, te vergelijken met de huidige situatie. Maar boven alles begon ik het louterende gevoel te waarderen dat wandelen met zich meebrengt. Ik hield van het observeren en van de ontmoetingen die gepaard gaan met het ritme van langzaam vorderen naar verre horizons.

Nu wilde ik een 'stappende' uitdaging aangaan met de eerste bewoners – en later migranten – van dit land. Ik wilde Bosjesmannen van Dawids gemeenschap rekruteren die de kennis en de fitheid hadden om mij te vergezellen tijdens een staptocht door de semiwoestijn van Zuid-Afrika en Botswana.

Ik hoopte op een soort van 'cursus voor gevorderden', waarbij ik meer kon leren over de overlevingstechnieken en bekwaamheden die van hun voorvaders vernuftige meesters in omgevingsaanpassing gemaakt hadden. En ook nu zou ik de kans krijgen om een vergelijking te maken tussen wat al gekend was en wat verloren ging, ditmaal in de cultuur van de Bosjesmannen.

Nadat ik Dawid enkele keren had bezocht om wandelgenoten te zoeken, stelden hij en zijn adviseurs mij voor om een andere queeste te overwegen.

'Ik ben oud nu, mama,' vertrouwde Dawid me toe, 'en ik weet niet hoeveel tijd ik nog heb. Er zijn in het Kgalagadi Transfrontier Park plaatsen waar ik opgroeide die ik in vijftig jaar niet meer gezien

heb en waarvan mijn kinderen en kleinkinderen niets weten omdat we van het land verdreven werden. Het is de omgeving waar we rondtrokken en jaagden toen we nog vrij waren, met onze begraafplaatsen en geboorteplekken. Mijn familie moet ze zien en de verhalen van mijn vader en grootvader moeten opgetekend worden opdat de kinderen ze nooit zullen vergeten. Wil je ons alsjeblieft helpen om terug daarheen te gaan?’

Om eerlijk te zijn vroeg ik me af wat er nog meer te leren viel over de Kruiperclan, de bijna koninklijke familie van de zuidelijke Bosjesmannen. Niet helemaal onterecht werden ze beschouwd als de meest overbestudeerde autochtone familie van Zuid-Afrika en Dawid was ongetwijfeld de bekendste – en voor sommigen de beruchtste – Bosjesman. Hij was verkozen tot traditionele leider van de Khomani, de laatst overgebleven – zij het versnipperde – groep van Bosjesmannen in Zuid-Afrika. Terwijl het grootste deel van de gemeenschap als ‘San’ bekend wil staan, deed Dawid de term af als een pejoratief Namawoord met een bijklank van achterlijkheid en bedrog. Hij koos trots voor de naam Bosjesman omdat die overeenstemde met de diepe kennis van het veld en de mogelijk nog sterkere band, van hem en zijn voorvaderen, met de wildernis – ook al was een stuk van die cultuur en traditie verloren gegaan, toen ze als wanhopige verschoppelingen door het leven moesten na hun verdrijving uit het Park.

Als ik die dierbare erfenistocht met hem zou maken, was het van het grootste belang dat hij me geen verhaaltjes vertelde. En hoe groot was die kans? Groot, werd mij verteld, want ik was bij hem geïntroduceerd door mensen die hij honderd procent vertrouwde.

Phillipa Holden en David Grossman (door de Kruipers ‘Grossie’ genoemd) zijn ecologen die al meer dan vijftien jaar, meestal pro Deo, in de gemeenschap werkten. Ze proberen de Khomani te helpen om hun de sociale gerechtigheid en welvaart te brengen die uit de landteruggave hadden moeten voortvloeien, maar tot nog toe zijn uitgebleven. Phillipa en Grossie zijn mettertijd zo vergroeid met het reilen en zeilen van de gemeenschap dat ze niet enkel als technisch adviseurs fungeren, maar ook als biechtvader en -moeder

beschouwd worden. Ze worden bijgestaan door een hele reeks personen met ervaring in recht, onderwijs, handgemaakt kunstwerk, huizenbouw enzovoort, allemaal mensen die jarenlang deze gemarginaliseerde groep mensen verder helpen. Grossie bedacht die helpers met de term 'FOKS' – *Friends of Khomani San* – en hun motto luidt: 'Gerechtigheid zal geschieden!' Omdat Dawid zo vaak bedrogen en uitgebuit was geweest door buitenstaanders, hadden Phillipa en Grossie hem beloofd dat ze iedereen die ze aan hem zouden introduceren, vooraf zouden doorlichten en keuren op betrouwbaarheid en eerlijkheid.

'Ik heb diep in jouw ziel gekeken, mama,' zei Dawid, 'en ik kan zien wie je bent.'

Ik voelde me wat onwennig bij zijn kennelijke vermogen om mijn hart en gedachten te lezen en vroeg me af waarom hij dan zo vaak bedod werd als hij beschikte over die innerlijke, onfeilbare leugendetector.

'Hij is een erg lieve en openhartige man,' zei Phillipa, 'en de wanhopige nood aan een inkomen leidt hen soms tot erg schadelijke allianties.'

Ik voelde mij geïntimideerd door het belang van het werk dat voor de boeg lag omdat ik noch antropologe noch historica ben. Maar als hij mij wilde, zou hij mij hebben, en ik voelde mij geroerd door zijn dwingende vraag.

In de loop van de volgende maanden reed ik verschillende keren de elf uren lange rit van Johannesburg naar de farm van Dawid in het gezelschap van mijn goede vriendin en collega Sue Oxborrow, die al met mij samengewerkt had tijdens twee eerdere expedities. Zij zou in deze onderneming fungeren als chauffeur, kokkin, morele steun en vertaalster van het Afrikaans. Samen zaten we uren onder de boom naast de hut van Dawid om de logistieke beslommelingen van de trip uit te werken.

Wie zou Dawid willen meenemen? 'Mijn broer Buks, die een goeie veldokter is, en drie generaties van mijn kinderen, kleinkinderen en neven.' Hoeveel tijd dacht hij nodig te hebben? 'Ongeveer twee maanden.' Moesten ze betaald worden? 'Niet zo veel. We

zullen wel heel wat tabak nodig hebben. Als je Bosjesman bent, dan rook je, mama!’ We kwamen een vergoeding overeen, gebaseerd op ieders leeftijd en bekwaamheid. Waar zouden we naartoe gaan? ‘We beginnen in het zuiden van het Park, in de sectie die we samen met de farms tijdens de landteruggave toebedeeld kregen. Daar zijn enkele dingen waarover ik wat te vertellen heb. Daarna trekken we noordwaarts. Het grote werk ligt in het noorden, dus het grootste deel van onze tijd zullen we doorbrengen in de buurt van de Nossobrivier. En we zullen toelating moeten krijgen om Botswana in te trekken. Kun jij dat alsjeblieft organiseren?’

Hoe zouden we bij de plaatsen komen die hij ons wilde laten zien, wetende dat het in het Park verboden is om de wegen te verlaten? ‘We rijden zo dicht als we kunnen, parkeren de auto en wandelen verder tot we ter plaatse zijn.’ Ik keek naar zijn broze benen en maakte me sterk dat hij niet verder dan enkele passen zou kunnen stappen. Dawids lichaam was een opgelapt wrak als gevolg van een ernstig auto-ongeluk in 1997, waarbij een groot deel van de familie betrokken was. Zijn benen zaten vol pinnen en schroeven en hij had een metalen plaat in zijn hoofd. Ik maakte een mentale aantekening om zeker een lichte berrie mee te nemen voor als we hem zouden moeten dragen.

Wat zouden we eten? ‘Sommige dingen halen we uit de natuur, andere, zoals bloem, suiker en koffie, in de winkel. Je zult dat in je pick-up moeten meenemen. Als het kan, zullen we jagen, maar doe alsjeblieft wat vlees in je ijskast voor het geval dat we geen geluk zouden hebben.’ En waar zullen we slapen? ‘In tenten. Zeker niet op de grond naast het vuur. De leeuwen in het Park zijn tegenwoordig erg gevaarlijk omdat ze gewoon zijn geraakt aan mensen. Ze zien dagelijks toeristen en worden geregeld verdoofd door de wetenschappers die er werken. In onze oude tijd waren de leeuwen nog bang voor ons. Dat is nu anders.’

Nadat we alles besproken hadden, haalde ik voorzichtig het thema alcohol aan. Ik wilde niet grof of paternalistisch overkomen, maar ik wist dat sommige van de Kruipers verslaafd waren aan drank en als er één ding het project kon laten ontsporen, was het dat wel.

Wilden ze drank meenemen? ‘We gaan om te werken, mama, en *dopping* (drinken) zal ons lui maken. Dus laat ons alleen maar enkele flesjes brandewijn meenemen die je in de auto kunt bewaren. Daar kunnen we aan het eind van succesvolle dagen een feestje mee bouwen.’ Dat klonk aanvaardbaar. Ik was opgelucht dat Dawid zo snel akkoord ging met een alcoholvrij kamp. Net voor we vertrokken, vroeg een van zijn zonen of ik wilde dat ze hun traditionele kleren van dierenhuiden zouden aantrekken. ‘Neen,’ zei ik, ‘enkel als jullie dat willen. Dit is geen speelfilm. We willen niet dat jullie je anders voordoen dan jullie zijn. Neem de kleren mee waarin je je warm en comfortabel voelt.’ Hij was zichtbaar opgelucht over mijn antwoord.

We tekenden een officiële overeenkomst zodat Dawid, Phillipa en Grossie er zeker van konden zijn dat de kennis en de belangen van de Kruiperfamilie beschermd waren. Ik stond erop dat ze alles wat ze niet aan de buitenwereld kenbaar wilden maken, zouden bespreken in het Khoekhoegowab, hun moedertaal, die wij niet konden verstaan. Ik zou hun ook leren om met mijn camcorder te werken zodat ze in de duinen, uit het zicht van anderen, privé- en geheime informatie konden registreren om voor het nageslacht te bewaren. De rest zou mijn team filmen en opnemen, en zou later gearhiveerd worden in een academisch instituut en een gepland cultureel (erfenis)centrum.

Er kroop ook heel wat tijd in overleg met het management van het Kgalagadi Transfrontier Park, wiens steun we nodig zouden hebben. Ze waren niet enkel bereid om ons te assisteren, maar bleken ook opgetogen over het feit dat ze meer te weten zouden komen over de geschiedenis van het Park, voor het werd opgericht en kort erna.

Ze wezen ons kampplaatsen toe, ver van alle toeristische activiteit, waar we ons werk ongestoord konden uitvoeren, maar ze waren wel bezorgd over onze veiligheid als we te voet tussen de wilde dieren wilden werken. Ze stonden erop dat een gewapende parkwachter ons te allen tijde zou vergezellen. Dat stuitte op wat verzet bij de Kruijpers, aangezien de meesten van hen meer veldervaring hadden

dan elke moderne parkwachter in tien levens hoopt te vergaren.

De expeditie begon stilaan vorm te krijgen en met elke trip van Johannesburg naar de Kalahari kreeg ik meer inzicht in de uitzonderlijke psychologie en geschiedenis van de familie.

Vanaf het eerste moment dat ik hun nederzetting bezocht, was ik aan hen verknocht geraakt. Neen, sterker zelfs, ik was betoverd, zelfs bezeten door de zachtaardigheid, tolerantie, het geduld, de parate humor en buitenissigheid van de Khomanimensen. Hun leven was vrij van haast en onmaterialistisch, en hun noden waren eenvoudig.

Het duurde een tijdje voordat ik begon te beseffen dat mijn betrokkenheid op hun bewogen bestaan zwaar op de proef gesteld zou worden. Hun nederzetting is een surrealistische, tegengestelde wereld, niets is er wat het lijkt, buitenstaanders moeten hun concept van normaliteit bijspijkeren en kritiek achterwege laten. Het is de culminatie van de oudste wanhoop van ons trieste land, waar eeuwen van haat en vervolging zich vaak uiten in bittere zelfhaat bij de slachtoffers. Sommigen proberen wanhopig te ontsnappen aan hun uitzichtloze situatie, maar worden meteen weer onderuitgehaald door hun onwetendheid, de harde realiteit of jaloezie van vrienden.

De Kruipers beleven een hartverscheurende omwenteling waarin Bosjesmannen een manier proberen te vinden om hun geschiedenis te respecteren zonder hun toekomst te compromitteren. In de loop van de geschiedenis werden ze, afhankelijk van wie ze tegenkwamen, bestempeld als schadelijk ongedierte of als een nobel prototype van de mensheid. Het mag bijgevolg niet verbazen dat hun zelfbeeld tussen deze extremen bengelt en hun gedrag bepaalt.

Tijdens mijn eerste contacten ervoer ik ze als afwisselend amusant en angstaanjagend, fascinerend en stomdronken, authentiek en meesters in manipulatie.

Het landgoed waarop de meeste Kruiperleden wonen heet Witdraai, een 3500 hectare stuk Kalahariduinveld in de provincie Noord-Kaap, niet ver van de grens met Botswana en Namibië. Het

landgoed ligt op het kruispunt van twee geasfalteerde wegen: de ene tussen de grens met Namibië en de grootste stad van de provincie, Upington; de andere leidt naar de ingang van het Kgalagadi Transfrontier Park. Het is een strategische plek om te liften, een taxi naar de stad te nemen of om wat geld te slaan uit de verkoop van handgemaakte sieraden aan passerende toeristen. Witdraai zelf is een vale plek, onderontwikkeld en onverbiddeijk. Lage duinen, bedekt met wat schaarse vegetatie, bepalen het repetitieve landschap waarin de Kruipers leven. Zoals alle farms in de omgeving is het zo uitgestrekt wegens het gebrek aan water en de lage voedselcapaciteit voor wild en vee. Tussen de duinen staan her en der armzalige krotwoningen met een golfplaten dak en grashutten, verbonden door willekeurige zandpaadjes. De familie leeft verspreid in kleine gezinnen, op een respectabele afstand van elkaar, net zoals ze vroeger deden.

In een uithoek van de farm ligt het politiekantoor, ooit de thuisbasis van een legendarisch puur wit kamelenras dat verkenningstrouilles gebruikten op plaatsen die voor voertuigen onbereikbaar waren.

Het politiekantoor van Witdraai was decennialang het toneel van vervolging van kleine misdrijven, opsluiting en mishandeling van de Khomani door de lokale agenten. In de rivieroever werden grotten uitgehouwen waarin, tot in de jaren vijftig van de vorige eeuw, Bosjesmannen werden opgesloten. Vandaag nog kun je vlakbij een boom zien met kogelgaten waar geregeld Nama-informanten werden geëxecuteerd. Een van de jonge Bosjesmannen wees ons die vreselijke plekken aan, maar leek het zo alledaags te vinden. Ik vroeg me af of het rondleiden van toeristen bij de plaatsen waar hun voorouders werden omgebracht, een manier was om het verleden te verwerken. Of hielp het telkens opnieuw vertellen van die verhalen om het trauma door te spoelen naar de afvoerpijpen van het geheugen?

Aan de overkant van de weg ligt de nederzetting Andriesvale. Een getto waar de meeste andere Khomanimensen leven in afgedankte bussen en armzalige krotten. Overdag wordt de gemeen-

schap geplaagd door de lelijke tweeling geboren uit armoede: honger en wanhoop. 's Nachts spoken hun dubbelgangers door de straten: alcoholisme en huiselijk geweld. Hiv-aids is er wijdverspreid, auto-ongelukken zijn bijna wekelijkse kost, net zoals diefstal en beschadiging van eigendommen.

Geregeld denderen er ezelskarretjes door het township, wild aangepord door gierende jongeren van de gemeenschap, die water in tonnen ronddragen vanuit de enige waterput in de omgeving. Het water is brak en zo rijk aan fluoride dat het de tanden van de kinderen aantast. Koken en wassen en plassen gebeurt op open vuurtjes, met als gevolg dat iedereen van twintig en ouder lijdt aan een hardnekkige, diepe hoest. De meeste Khomani krijgen een minimumuitkering of een staatspensioentje waar ze amper mee kunnen kopen dan enkele duurgeprijsde goederen in het winkeltje van Andriesvale. Maar wie maalt er nu om eten als de bedenkelijke alcohol, die te koop is in de drankwinkel van de Molopo Lodge, een stuk goedkoper is? Het goedje mag dan wel smaken naar nagellakverwijderaar, het brengt je meteen in een zalige roes van vergetelheid. Oude mannen frunniken aan jonge meisjes en schuifelen stampend door het zand in een pathetische imitatie van de sacrale dansen die ze vroeger kenden. Broers belagen elkaar 's nachts met messen om de volgende ochtend in elkaars armen te vallen. Mensen zijn grofgebekt, lachen ruw en hebben een kort lontje. Maar in het soort perverse samenleven dat voortvloeit uit schrijnende armoede, zijn ze ook verrassend vergevingsgezind en openhartig. De lagere school in het nabijgelegen Askham biedt substandaardonderwijs. De kinderen van Bosjesmannen worden er gepest door klasgenootjes van gemengde afkomst en als achterlijk en onwetend bestempeld. Diegenen die het getreiter overleefden, zouden naar de eveneens substandaard middelbare school van Rietfontein kunnen gaan, 100 kilometer verderop. Maar de kost van het dagelijkse transport gaat vele ouders hun petje te boven, dus verblijven de meeste kinderen in de kostschool van dezelfde inrichting. Tot voor kort werden zowel jongens als meisjes er door hun zogenaamde verzorgers tot prostitutie gedwongen.

In de Molopo Lodge in Andriesvale overnachten toeristen op weg naar het wildpark om de volgende ochtend weg te stuiven in hun flitsende terreinwagens. Ze snakken naar de schitterende landschappen en ongerepte natuur die in vroegere tijden exclusief aan de Khomani waren voorbehouden. Sommige toeristen stoppen even om snuisterijen te kopen van de Bosjesmannen aan de kant van de weg, die gekleed in hun dierenvelletjes gebruiksvoorwerpen verkopen die voor hen vroeger onmisbaar waren: bogen en pijlen, zakken van dierenhuid, benen pijpjes enzovoort. Maar de safari-gangers hebben geen notie van de pijn in deze duinen, en wellicht kan het ze ook niets schelen. Zij, wij, zijn allemaal voorbijgangers in deze wrede en prachtige omgeving omdat maar weinigen de moed hebben om het harde leven van hier te leiden.

De Bosjesmannen zochten hun toevlucht in het kurkdroge land en het veeleisende klimaat in de regio van de Noord-Kaap als bescherming tegen de niet-aflatende stroom van nieuwkomers vanuit Europa en de rest van Afrika. In de meer gematigde gebieden van het land waren de Bosjesmannen voordien uitgemoord, onderworpen of verdreven. De Kalahari staat bekend om zijn verschroeiend hete zomerdagen en bitterkoude winternachten. In augustus arriveren mistralachtige winden die het land geselen en het leven van alle planten en dieren uitpersen. Als de regens in december en januari eindelijk aankomen, kan het zo hard donderen en bliksemen dat de geesten van de voorouders wakker schieten. De Bosjesmannen noemen de harde en heftige regen 'mannenregen'. Zachte en voedzame regens worden 'vrouwenregen' genoemd.

Oorspronkelijk was het voor pioniers onmogelijk om in de Kalahari aan landbouw te doen, zowel veeteelt als gewassen. Maar halverwege de 19de eeuw werd de schuilplaats van de Bosjesmannen belaagd door ingenieuze vernieuwingen die het mogelijk maakten om diepe boorputten te drillen tot aan de eeuwenoude watervoorraden die ver onder het zand verborgen lagen. Niet lang erna volgden merinoschappen, waarvan bleek dat ze goed konden gedijen in droge en schaarse omstandigheden. De nieuwe boeren verankerden zich even diep als hun boorputten en vanaf toen was de Noord-

Kaap herschappen in Zuid-Afrika's Wilde Westen, waar ruwe, meedogenloze mannen woonden en alleen koppige weerstand loonde. Of zoals de reclameborden langs de weg naar Upington bezoekers verwelkomen: 'De Noord-Kaap is *Red Meat Country*' (Het land van het rode vlees). Het is een provincie opgebouwd uit vlees, bloed en machogedrag.

Grensmokkelaars en veedieven, stropers en lijkenpikkers, allen konden naar hartenlust hun gang gaan, ver buiten het bereik van eerlijke rechtspraak en een vreedzame samenleving. De omgeving was het toneel van oorlogen, landonteigeningen, droogte en hongersnood. Moorden en verkrachtingen blijven tot op de dag van nu vaak onbestraft. Bedreigingen, omkoperij en vergeldingen zijn elke dag aan de orde. 'Dit land is bloedland', zeggen de Bosjesmannen.

De Noord-Kaap is ook een land van geheimen – geheimen die helen, geheimen die verteren, en bovenal, geheimen die verbinden en de onderlinge traditie eren.

Voor de Bosjesmannen, een volk dat eeuwenlang werd getiraniseerd en uitgebuit, werden geheimen een kostbare bron van trots, saamenhorigheid en kracht; een manier om hun uniekheid te bewaren in het licht van culturele assimilatie en vernietiging. De Kruijpers hebben, zoals andere Khomanifamilies, vele geheimen, die werden doorgegeven van moeder op dochter en van vader op zoon. Meestal hebben ze te maken met de wildernis en de magische krachten van de wezens die er leven. Andere geheimen zijn cultureel en ritueel getint en kunnen hun nut verloren hebben en uitgedoofd zijn. Nog andere zijn eeuwigdurend en zijn wat van ons Bosjesmannen maakt, zei Dawid me. 'Je zou ze nooit kunnen begrijpen, zelfs al deed ik mijn best om het je uit te leggen.'

Maar sommige geheimen worden bewaard uit vrees en kunnen een mens erg eenzaam maken. Dawid Kruijper bewaarde tijdens zijn volwassen leven zo'n geheim, hetzelfde dat vóór hem ook zijn vader voor zich hield en daarvoor zijn grootvader. Het werd aan hem onthuld toen hij een jonge man was, vaak keer op keer, woord voor woord, zodat hij zich alle nuances en details zou kunnen herinne-

ren. Hij hield het voor zich op momenten dat hij dronken was, of wanhopig, tijdens het gestook van nieuwsgierigen en bij nauwkeurige onderzoeken van goedbedoelende onderzoekers. Maar nu was hij moe.

‘De tijd is gekomen dat ik mijn zonen de plaats wijs en het geheim doorgeef’, fluisterde hij me toe. ‘Kun je ons er zo snel mogelijk heen brengen?’